

МАРКО БЛАГОЈЕВИЋ, ЦЕСИД

Бирати кандидате, а не партије

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

15 godina

4 | РЕФОРМА - ИЗАЗОВИ, РИЗИЦИ И ПРЕТЊЕ

ОД ЗАКЛИЊАЊА У ЦРКВИ ДО ЕВРОПСКОГ СИСТЕМА

8 | ИНТЕРВЈУ

Марко Благојевић,
програмски директор ЦеСИД-а

БИРАТИ КАНДИДАТЕ, А НЕ ПАРТИЈЕ

11 | КОЛУМНА

Никола Јовановић,
Центар за нову политику
ТАЛАСАЊЕ МРТВОГ МОРА

12 | ИЗБОРНИ ИНЖЕЊЕРИНГ КАКО СЕ КРОЈЕ РЕЗУЛТАТИ

...
НАСЛОВНА СТРАНА:
ЈЕЛЕНА ВУЧЕТИЋ

УВОДНИК

Време за велико спремање

Лепо изгледа обновљена фасада Дома Народне скупштине, али елегантна шминка не може да сакрије поразну чињеницу: унутра борави тешко оболели пацијент који вапи за лечењем.

Рејтинг „најважније институције система“, за који се званично тврди да је „парламентарна демократија“, толико је низак да, чини се, нижи не може бити. Истраживачи, који се обично труде да баратају бројевима и чврстим аргументима, себи су, чак, дозволили сасвим циничну констатацију – поверење у посланике, тврде, има тако мали број грађана „да се то своди само на њихову најближу родбину“.

Не само да је „тај високи дом“ поодавно постао место познато по увредама и клеветам, аферама, скандалима, трговини посланичким мандатима и разним другим трагикомичним догађајима, већ више није ни јасно, заправо, чему служи – сем за „лупање печата“ на одлуке донете на неком другом месту? И за финансијско подмиривање лојалних страначких кадрова, наравно. Скупштина Србије има чак 250 посланика, што би, за земљу ове величине, било превише чак и када начин њиховог гласања не би одређивала боја партијске књижице. У том „кркљанцу“, међутим, не налазе се представници чак 72 од укупно 167 општина и градова земље о чијем се „равномерном економском развоју“ онолико говори.

Ситуација, рекло би се, није много боља ни на локалном нивоу: уобичајена међустраначка трговина, од које грађани ретко имају користи, повремено запада у кризу па општински рад бива блокиран, проблеми се гомилају, а нису ретке ни вести о непомирљивим сукобима, двовлашћу...па чак и штрајковима глађу.

Онима који нису сами успели да увиде да је Србији неопходно велико спремање, „упуство за употребу“ благодети демократије стигло је из Брисела: уз неизбежне критике због корупције (које су утицале и на доношење новог закона о финансирању политичких активности) у последњем извештају Европске комисије о напретку Србије истакнуто место припало је примедби на постојање бланко оставки, захваљујући којима парламентарне странке врло успешно „дисциплинују“ своје посланике и обезбеђују ударнички рад гласачке машине.

Бриселски притисак резултирао је наглом појавом страначке воље да се одрекну тог омиљеног средства контроле. Остало је „само“ да се та воља искаже и у новом закону о избору народних посланика, о коме се одавно расправља у јавности. И, наравно, да се, бар једном, покуша да се у дефинисању изборних правила, примат да потребама земље, а не да се, поново, прибегне „изборном инжењерингу“ чији је једини циљ – задовољавање интереса најутицајнијих партија.

Вера Дидановић

Главни и одговорни уредник: Небојша Спаић // Уредник издања: Стојан Дрчелић //
Стручни сарадници: Владимир Тодорић, Горан Николић, Никола Јовановић

Од заклињања у цркви до европског система

Један од најстаријих савета за измену изборног система је: Дobar је онај изборни систем који владајућа елита може да прихвати онда када буде била у опозицији

НЕНАД ЧЕЛАРЕВИЋ

На листи приоритета Акционог плана за брже стицање статуса кандидата који је креиран крајем прошле године налазе се и неопходне измене за изборни систем у Србији. Можемо слободно рећи да питање уређења изборног система представља кључно питање за функционисање државе, формулисање друштвених односа и рад политичких партија у једној земљи. Због тога многи аутори уређење изборног система у држави убрајају у ред уставних питања, која су по приоритету одмах иза устава или у равни са њим. Зато су изазови за владајућу елиту око уређења изборног система у Србији од увођења вишепартијског система увек били веома велики. У Србији се више пута мењао изборни систем на различитим нивоима, грађани Србије су имали прилике да опробају већи број постојећих модела начина избора представника у органима власти, од савезног парламента, преко народне скупштине до покрајинске и локалне скупштине. Тренутно стање изборног система у секцији у којој се оцењује демократија и владавина права дала је у новембру прошле године Европска комисија. У препорукама Европске комисије истакнут је захтев за про-

меном института бланко оставке и поштовањем редоследа кандидата за народне посланике на листама политичких партија.

Узрок проблема се налази у Уставу Србије којим је готово цинично одређено да је посланик „слободан“ да стави на располагање свој мандат политичкој партији (односно подносиоцу листе кандидата за народне посланике). Ово решење је уведено због праксе промене посланичких клубова. Наиме, у току 2005. године тадашњи посланик СРС-а је прешао у Покрет снага Србије, која је без учешћа на изборима постала парламентарна странка. Поред овог било је још неколико случајева „прелетања“ и одузимања мандата „непослушним“ посланицима. Овакво понашање посланика је био довољан

Пре укидања „бланко оставки“ професор Гоати је наш систем назвао „партитодеспотијом“ а народне посланике „променљивим партијским делегатима“

изговор за увођење института „бланко оставке“ којим је практично „слободна воља посланика“ контролисана од стране партијских лидера, тако што су посланици унапред ковертирали оставке које су похрањиване код лидера странака. Забележени су и примери заклињања у цркви, пред свештеницима, да ће се поштовати дисциплина унутар странке. Поред Србије „бланко оставке“ су постојале једино још у Црној Гори где су раније укинуте, тако да можемо рећи да смо као друштво дали јединствени допринос за проучавање упоредних пракси изборних система у свету.

Други проблем, редослед на листи посланика, свој корен има у једном члану Закона о избору народних посланика. Овим чланом се дефинише да подносилац листе по проглашењу резултата има период од десет дана како би са листе од 250 имена одабрао кандидате за народне посланике који ће добити мандат. На овај начин се између грађана и њихових представника у Скупштини Србије намеће посредник који практично бира ко ће бити представници у највишем законодавном телу. Зато су неки посланици изјављивали да је битније „играти баскет са председником странке“ него бити у сталној комуникацији са грађанима и радити на страначкој

НОНСЕНС: ВЕЛИКИ БРОЈ ОПШТИНА, ПА И РЕГИОНА НЕМА СВОЈЕ ПРЕДСТАВНИКЕ У ПАРЛАМЕНТУ

инфраструктури. У садашњем саставу парламента велики број општина и градова, па чак и неки региони, немају своје посланике. Поред овог законом је било предвиђено да се у процесу кандидовања на листи за народне посланике, на сваком трећем месту мора наћи припадник/ца мање заступљеног пола, ово су у свим случајевима биле жене. Опет цинично решење зато што приликом додељивања мандата ово решење није било обавезно. Расправа о изборном систему у Србији, и свим другим државним облицима у којима су као грађани користили право да бирамо, траје практично од увођења вишепартизма.

Иницијатива за промене у изборном систему је зависно датим условима долазила или од владајуће елите или од опозиције, притисак стручне јавности је увек био константан. Велики замах за увођење реда у изборни систем тренутна владајућа коалиција је имала на почетку мандата када је

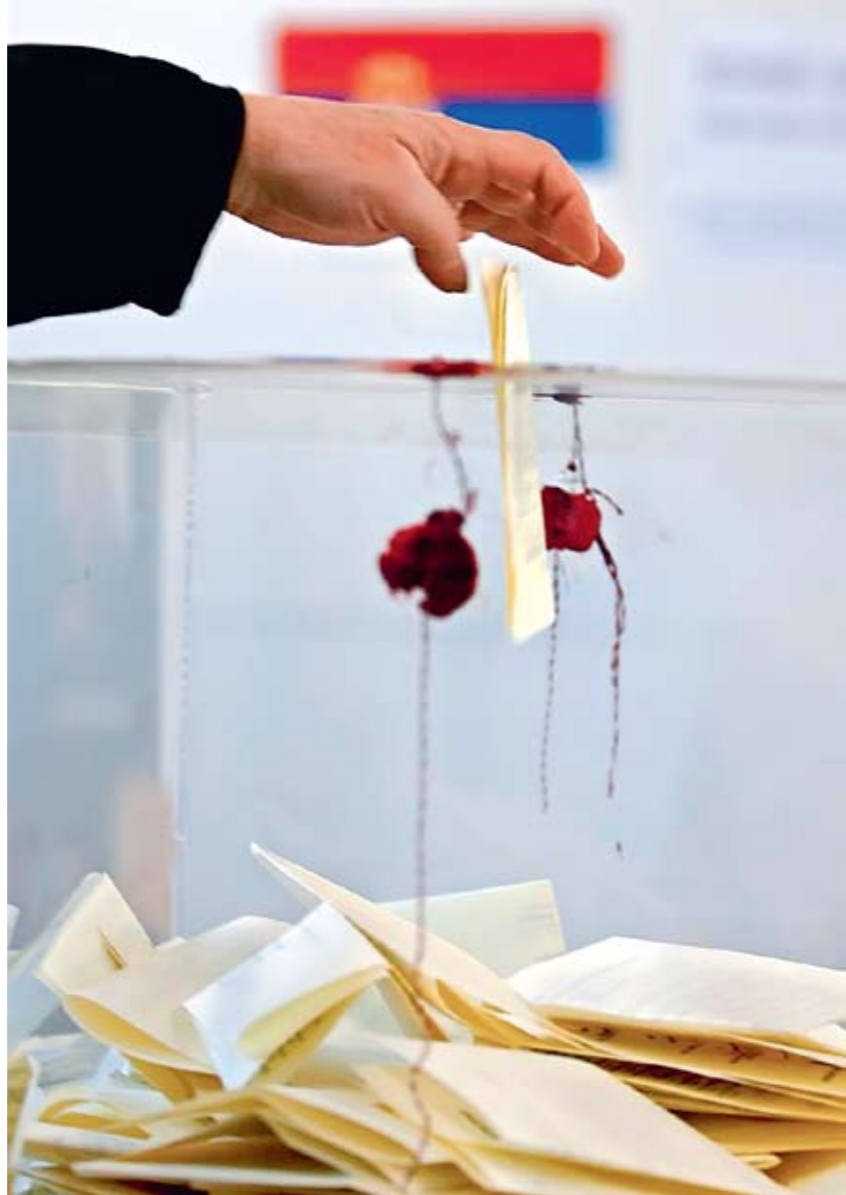
тадашњи министар за државну управу Милан Марковић најављивао да ће закон о регистровању политичких партија смањити број политичких актера и да ће се тиме обезбедити стабилност на политичкој сцени. Овим законом је предвиђено да је за регистрацију политичке партије потребно сакупити оверених 10.000 потписа, што је 100 пута више него што је било потребно постојећим партијама да се региструју. Наравно и постојеће партије су морале да изврше пререгистрацију, али је сакупљање потписа много лакше када постоји развијена страначка инфраструктура. Критичари оваквог решења указују да одредба о 10.000 оверених потписа практично „цементира“ постојећу партијску сцену Србије и онемогућује формирање нових странака. Радна група коју је оформило тадашње министарство за државну управу је креирала предлог закона о локалним изборима који је требало да реши проблем редоследа на

листи и бланко оставки за одборнике у скупштинама општина и градова у Србији. У овом предлогу закона комбинован је избор листе и одборника, тако да је грађанима омогућено да знају појединачне одборнике за које гласају, а да они који добију највећи број гласова на крају и добијају мандат. Намера је била да се овај „персонализован пропорционални систем“ опроба на локалном нивоу а да се после иста решења примене и на избор народних посланика за Скупштину Србије. Пошто постојећи предлог, и поред великог залагања министра Марковића, није стигао ни до Владе, од целог концепта се одустало. У помоћ је позван Уставни суд, који је потврдио да одборник сам располаже својим мандатом и да одборници мандат добијају по редоследу који им припада на одборничкој листи.

Пошто су улог и ризик око одређивања начина избора посланика много већи, цео процес је био компли-

кованији. Први озбиљнији сукоб око изборног система настао је када је министрима у влади представљен акциони план за брже стицање статуса кандидата односно за испуњавање препорука из годишњег извештаја Европске комисије. После најављене измене изборног система диже се „кука и мотика“ мањих коалиционих партнера, који дају оштре изјаве око тога да измене изборног система неће бити. Председник СПС-а и први потпредседник Владе Ивица Дачић изјављује: „Нисам за то да се мења изборни систем“ (25. 12. 2010; Политика). У том периоду штафету од Марковића преузима председница Скупштине Славица Ђукић-Дејановић, која готово сваког месеца најављује да ће се наредног месеца усвојити измене изборног система поштујући препоруке Европске комисије. У првом кварталу године траже се могућа решења која би требало да имају довољну подршку за пролазак у парламенту. Једно од понуђених решења је омогућавало да странке прву трећину посланика шаљу у парламент по редоследу са листе а да друге две трећине могу изабрати саме странке. Овакво решење је проглашено недемократским од стране Венецијанске комисије. Иначе такав систем је постојао у току деведесетих, па можемо да претпоставимо чији је ово био предлог.

Тада је постало јасно да су претње по европску будућност Србије велике, и да ће бити веома тешко објаснити грађанима зашто странке нису хтеле да се одрекну „партократског система“, а да је то потенцијални разлог за недобијање кандидатуре. Последње упозорење је стигло у виду писма упућеног председници Скупштине од стране шефа делегације ЕК Венсана Дежера. Иако је за јавност у Србији писмо остало тајна, многи дневни листови су пренели да је у писму јасно назначено како ће се приликом давања мишљења о кандидатури потпуно узети у обзир став Венецијанске комисије. Притисци

ИЗБОРИ: КАКО ГЛАС ДАТИ ЛИЧНОСТИ, А НЕ СТРАНЦИ

од стране Европске комисије, Савета Европе у комбинацији са домаћом стручном јавношћу, домаћим и међународним невладиним организацијама су се показали као ефикасни. Радна група састављена о представника свих парламентарних странака, на чијем је челу била шефица посланичког клуба ЗЕС-а Нада Колунџија, је почетком маја предложила амандмане на постојећи закон о избору народних посланика уважавајући све препоруке Венецијанске комисије. Предложеним решењем су укинуте „бланко оставке“ тиме што је јасно дефинисана процедура како народни посланик подноси

оставку, односно укинута је могућност да то уради неко уместо њега. У случају да посланику престане мандат или сам поднесе оставку, замениће га први следећи на листи кандидата. Утврђено је да ће се мандати народних посланика додељивати по редоследу на посланичкој листи кандидата, тиме ће се практично већ у изборној ноћи знати ко су кандидати за народне посланике који добијају мандат.

Да се случајно не би догодило да све иде по плану и лако, на позорницу поново ступају интереси малих коалиционих партнера, овог пута оних најмањих. ПУПС предлаже амандман

којим се регулише додела мандата у случају престанка мандата народног посланика који је изабран на листи коалиције. У њиховом амандману, који је подржала и Лига социјалдемократа Војводине, одређује се да у случају престанка мандата посланика, њега не замењује први следећи кандидат са листе, већ први следећи кандидат који је члан исте странке као и онај коме је престао мандат. Због немогућности да обезбеди замену за скупштинску већину, владајућа коалиција је прихватила и овај амандман. Представници ЦеСИД-а су већ истог дана рекли да је такво решење неуставно. Могуће је да ће поново Уставни суд реаговати и укинути овакву расподелу мандата, пре расписивања следећих избора. Таква одлука би додатно закомпликовала односе у коалицијама, јер је намера овог амандмана била да се заштите интереси и положај најмањих странака.

У предложеним амандманима радне групе било је предвиђено да на листама за народне посланике мора бити 25 одсто резервисаних места за припаднице мање заступљеног пола. Од тренутка представљања амандмана у Скупштини Србије до дана за гласање, мобилисан је већи број невладиних организација око идеје да се квота повећа на 1/3 од укупног броја. Иако је изгледало да не постоје шансе да се ово усвоји, јер је Венецијанска комисија прихватила и решење од 25 одсто, притиском домаће јавности и утицајем са врха Социјалистичке интернационале на чланице из Србије, усвојено је решење по ком ће на листи за избор посланика бити једна трећина жена. Опет да све не би било савршено, у случају да посланици престане мандат није обавезно да је у посланичким клубовима замени жена.

Поред ових политичких амандмана усвојено је неколико правно-техничких. Један од њих је рецимо да у складу са Уставом Србије изборе за народне посланике расписује председник Републике Србије а не као до сада председник Народне скупштине. Занимљиво је напоменути да је и на

овакву врсту „бугова“ у систему указивала Венецијанска комисија.

Да ли је могло другачије? Политичке странке у Србији нису спремне тако лако да се одрекну моћи коју им омогућава постојећи изборни систем. Пре укидања „бланко оставки“ професор Гоати је наш систем назвао „партитодеспотијом“ а народне посланике „променљивим партијским делегатима“. Овакав систем је директна претња по ионако мањкаву и неконсолидовану демократију у Србији. Усвојене измене, усвојене су под притиском европских институција и домаће стручне јавности, и представљају само „закрпу“ у нашем изборном систему. Вероватно довољну да следећи избори за народне посланике буду демократичнији од претходних али свакако не довољно отворени и демократични за могућност пуноправног чланства Србије у ЕУ.

Оправдање за неусвајање потпуно новог закона о избору народних посланика се могло чути од секретара Републичке изборне комисије Вељка Одаловића, да се изборни закон не мења у изборној години. Ово је иначе део политичке традиције у Србији, који постоји од увођења вишепартизма, као правило појавило се захваљујући борби опозиције током деведесетих. Поред њега ово су као мантру понављали и остали представници владајуће коалиције и опозиције, мада усвојени амандмани представљају макар козметичке промене у изборном систему. Тако да се од овог правила одустало.

Узрок проблема је у Уставу Србије којим је одређено да је посланик „слободан“ да стави на располагање свој мандат политичкој партији

На више округлих столова и дебата могао се чути захтев да би нови сазив Скупштине већ у првој години мандата требало да приступи кодификацији изборног законодавства како би се бар средњорочно решила сва отворена питања. Вероватно да највећи изазов за увођење другачијег изборног система представља прекрајање изборних јединица. По садашњем закону Србија представља једну изборну јединицу, увођење већег броја изборних јединица, за које би били везани народни посланици, није могуће без утврђивања статуса Косова.

Поред овог закона на листи препорука Европске комисије налази се и закон о Републичкој изборној комисији, која ће постати Државна изборна комисија, независно тело које ће контролисати ток изборних радњи. По акционом плану требало је да се нови закон усвоји у јуну ове године, за сада је формирана радна група, могуће је да закон буде усвојен пре следећих избора. У јуну је усвојен закон о финансирању политичких активности који даје додатна овлашћења Агенцији за борбу против корупције у контроли финансирања странака.

Можемо да претпоставимо да ће се у наредном периоду наставити притисак за даљу реформу изборног система, притисци ће долазити од стране коалиционих партнера и од стране Европске уније. Ваља имати у виду да међународне организације као ни институције Европске уније не заговарају одређени модел изборног система. О томе да ли ћемо имати пропорционални, мешовити или већински систем одлучује Скупштина Србије. Од нас се тражи испуњавање минимума демократичности који ће повећати одговорност изабраних представника власти а самим тим и квалитет рада институција. Један од најстаријих савета за измену изборног система је: Дobar је онај изборни систем који владајућа елита може да прихвати онда када буде била у опозицији.

(Аутор је сарадник Центра за студије социјалне демократије) ▲

Бирати кандидате, а не партије

Партије теже томе да држе своје посланике што даље од бирача што дуже и у што већој мери. Они знају да је посланик у непосредном додиру са бирачима веће снаге од оних посланика који зависе само и једино од партије и воље партијског врха

РАДМИЛА СТАНКОВИЋ

Од када се пре две године започело са реформама изборног законодавства, Центар за слободне изборе и демократију, ЦеСИД, организовао је више од 20 дебата и округлих столова са циљем да се идентификују кључни проблеми у изборном законодавству и изборној пракси, али и са намером да се чују корисна решења за унапређење целокупног изборног процеса. У међувремену, ЦеСИД је започео успешну сарадњу са Министарством за државну управу и локалну самоуправу које је формирало Радну групу за израду Нацрта нових изборних закона. Четири члана ЦеСИД-овог експертског тима су и чланови поменуто радне групе.

Шта је циљ овог пројекта?

Најпре, да допринесе демократизацији српског друштва путем израде и промоције новог изборног законодавства које ће бити у складу са демократским принципима, међународним и европским стандардима и најбољим примерима изборне праксе у свету.

Специфични циљ овог пројекта је допринос побољшању изборног законодавства кроз стварање партнерства са професионалцима, политичким партијама и невладиним организа-

цијама. Ново изборно законодавство укључује следеће нацрте закона: Закон о политичким странкама, Закон о избору одборника, Закон о Државној изборној комисији и Закон о јединственом бирачком списку. Док су припремани нацрти закона, посебно Закон о избору одборника, велика пажња посвећена је гендер балансу и мањинским питањима.

Цео овај посао ЦеСИД-а подељен је у две фазе. Прва обухвата састанке и округле столове са представницима политичких странака, државних институција и експертског тима ЦеСИД-а, као и перманентне ПР активности које ће се реализовати кроз сарадњу са највећим медијским кућама у Србији. Током друге фазе пројекта, ЦеСИД ће припремити промотивни материјал са

За наредне изборе имаћемо централизовану базу бирача, што потпуно елиминира проблем неажурности бирачких спискова

циљем да се упозна јавност, а посебно они који су директно укључени у изборни процес, да се детаљније упознају са механизмима који су предвиђени у новим законима. Након тога ће бити организован конкурс за избор тренера, који ће имати кључну улогу у информисању субјеката изборног процеса о свим изменама изборног закона. У тај процес биће укључене све општине у Србији. Последња активност у пројекту је организација едукативних панела у 165 општина који ће бити спроведени од стране претходно изабраних тренера.

Шта је до сада урађено и где се стало у решавању изборне проблематике у односу на европски стандард, питамо Марка Благојевића, програмског директора ЦеСИД-а:

Након недавне промене Изборног закона, Скупштина Србије је у Закон унела измене којима из праксе елиминира појам бланко оставке. Том изменом смо се само мали корак приближили ономе што су европски стандарди.

Како оцењујете наше изборно законодавство данас?

Имали смо изборно законодавство које је било потпуно неприхватљиво. И праксу која је била још гора.

БЕТА

ЕДУКАТИВНИ ПАНЕЛИ У 165 ОПШТИНА: МАРКО БЛАГОЈЕВИЋ

Због чега је пракса била гора?

Због тога што су посланички мандати били под потпуном контролом политичких партија. Наш изборни систем функционише на следећи начин: партије кандидују своје изборне листе, саме одређују распоред на изборним листама, и након избора партије бирају који ће посланици од 250 предложених ући у Скупштину, којим ће кандидатима дати мандат.

А то значи?

То се своди на то да има 250 канди-

дата на изборној листи, а ако партија, рецимо, добије 30 посланичких места, она изабере оних 30 који јој највише одговарају. Бирају себи најлојалније кандидате, а то је значило да су са листе узимали првог, десетог, двадесет осмог, четрдесетог, свеједно је, без икаквог унапред одређеног критеријума. Поента у таквом изборном систему је била да се посланици држе под строгом контролом и да се везују једино и искључиво за политичку партију. На тај начин они су били потпуно одвојени од бирача, док им траје мандат у Скупш-

тини, а странка их је држала на узди због бланко оставке коју би потписали пре него што добију мандате.

Дакле, то решење и та пракса су били неприхватљиви са становишта европских стандарда?

Наравно, и Европска комисија је дуго указивала на то. На локалном нивоу је пракса била далеко лошија од ове на републичком.

У ком смислу?

Према закону о локалним изборима, кандидати за одборнике су са партијама, пре него што су локални избори уопште одржани, потписивали уговоре којима су се обавезивали да свој мандате ставе на располагање партији на чијој су изборној листи. Треба рећи се законом о локалним изборима и законом о избору народних посланика, изборним законодавством уопште као и питањем бланко оставки и контроле над мандатом, бавио и Уставни суд Србије на сопствену иницијативу, када је оценио неуставном одредбу која на тај и такав начин везује посланике за политичке партије. Тачније, рекао је да су такве одредбе противне српском уставу.

Данас имамо ново решење. Значи ли то да је сада у том сегменту све у реду?

На ову промену изборног закона се чекало све донедавно, док Европска комисија није прстом показала да су такво законско решење и таква пракса једноставно неприхватљиви са аспекта европског законодавства, и да је то прва ствар која мора да се мења ако Србија жели да направи корак напред ка Европској унији и уколико жели кандидатуру.

И наша власт је послушала...

Да, али је направила најмањи могући корак који је могла да учини.

Зашто најмањи могући?

Због врло једноставног разлога. Они су хтели, у мери у којој је то могуће, да сачувају контролу

над посланицима, па су тако једну потпуно неприхватљиву ситуацију учинили само мало мање неприхватљивом.

Садашње решење гласи?

Партија не може да бира са листе кога жели, већ мора унапред да одреди редослед према којем ће кандидати да добијају мандате. А то значи: ако партија добије 30 мандата, онда мандате мора да добије првих 30 посланика са изборне листе. То је нешто боље решење од оног које је било, али, постоји други проблем.

Партије могу да излазе у сусрет сопственим интересима формирајући изборну листу на начин да на прва места ставе управо оне које желе да буде у Скупштини. То је ситуација веома слична оној коју смо имали, само наизглед нешто боља. А партије су себи направиле већи проблем него што су имале.

Како, зашто?

Сви ми знамо пред изборе колико која партија, отприлике, може да освоји места у Скупштини и разлика је плус-минус пет мандата. И сада узмемо за пример ту замишљену партију која је освојила 30 мандата. Она пред изборе може да зна да ће имати сигурних између 25 и 30 мандата. Кандидати до 25. места неће бити заинтересовани да

Имали смо изборно законодавство које је било потпуно неприхватљиво. И праксу која је била још гора

било шта раде у кампањи, јер ће бити сигурни да имају мандате. Након 35. места кандидати неће бити заинтересовани да раде било шта у кампањи јер ће бити сасвим сигурни да неће добити мандате. Тако видите да је изборно законодавство у Србији трунку боље и трунку ближе европском законодавству, али је далеко, далеко од онога што би требало да буде.

Осим ове, учињене су још неке промене?

Усвојен је закон о бирачком списку, што значи да ћемо ми за наредне изборе имати централизовану базу бирача, што потпуно елиминиса проблем неажурности бирачких спискова, тачније, елиминиса га у мери у којој је могуће тај проблем елиминисати.

Шта није учињено, а сматрате да је требало?

Остаје огроман проблем састава изборне администрације. Почев од Републичке изборне комисије па наниже, до бирачких одбора. То су

све политичка тела која би требало да чине професионалци, као што је свуда у свету.

А код нас?

Код нас у тим телима седе представници странака и места у тим телима деле сразмерно броју мандата које имају у Скупштини. Републичка изборна комисија се формира пред сваке изборе, тачније, пред сваке изборе се бира нова изборна комисија, а у њој сва партије добијају број чланова сразмерно броју својих посланика у Скупштини. При том, парламентарне партије добијају двоструко представљање у органима за спровођење избора, јер закон допушта да имају своје представнике и у проширеним саставима органа за спровођење избора.

Да би се премостио проблем Косова и Метохије, Србија је од 2000. године једна изборна јединица. У вашем предлогу, у предлогу ЦеСИД-а, налази се форма персонализованог пропорционалног система. Шта то значи?

У суштини, то би и даље био пропорционални изборни систем као што је данас, да Србија буде једна изборна јединица као што је сада... Оно што предлажемо су промене у начину гласања. Бирачи не би више гласали за партије, већ за кандидате партија. Тако би сваки бирач после избора знао који га посланик представља у Скупштини. То код нас неће бити случај ни након следећих избора, па бирачи и даље неће знати који их посланици у Скупштини представљају. А таквим променама би била успостављена веза између бирача и посланика, од чега се у Србији бежи што је могуће даље, као ђаво од крста. Јер, партије теже томе да држе своје посланике што даље од бирача, што дуже и у што већој мери. Они знају да је посланик у непосредном додиру са бирачима веће снаге од оних посланика који зависе само и једино од партије и воље партијског врха.

Таласање мртвог мора

НИКОЛА ЈОВАНОВИЋ, ЦЕНТАР ЗА НОВУ ПОЛИТИКУ

Остало је опште место рећи за странке у Србији да су затворене аутократске тврђаве у којима нема места за аргументовану критику нити за интелектуалну дебату. Можда се већ може рећи да су интелектуалци изумрла врста у нашим политичким партијама. Сада се траже људи од акције, за рад на „терену“, који не губе време на „јалове расправе“. Колико су неке „јалове расправе“ учиниле да све расправе унапред буду јалове показује број пријављених дискусаната на скупштинама и седницама главних одбора српских странака, како оних на власти тако и оних у опозицији. Мртво море је мало дете у поређењу са њима. Како се то десило, а имајући у виду да ствари нису тако изгледале деведесетих? У погледу унутарстраначке демократије, Србија је назадовала у односу на деведесете. Један део одговора лежи у томе да је основа одржања власти у свим постпетоктобарским коалицијама био пропорционални изборни систем који је био фаворизован због страха од СРС-а, као највеће појединачне странке. Колико се ствари мењају од ове године?

Унутарстраначка демократија је већ постала европски стандард. Селекција лидера, бирање функционера, усвајање статута и програма већ се у већини европских држава врши изјашњавањем

свих чланова странке. Делегатски систем је превазиђен и пружа веће могућности притиска и усмеравања делегата који гласа. Узмимо једноставан пример: уколико је делегат на страначкој скупштини везан резултатом гласања свог локалног или ресорног одбора (као што би било једино логично) онда би његов глас морао да се забележи јавно, како се не би изиграла воља његовог одбора. Међутим, код нас је пракса да је гласање у одборима јавно (што отвара могућност за притиске или калкулације), док делегат који треба да реализује њихову вољу гласа тајно, чиме се такође отвара могућност дезавуисања воље одбора и поткупљивања/ притиска на делегата. Зар не би било једноставније, логичније и праведније омогућити свим члановима странке да гласају тајно и тако бити сигуран у вољу своје политичке породице?

Унутарстраначка демократија не би искључила лидерство и иницијативу, напротив. Потребна је велика доза куражи и харизме да се своје колеге убеди у исправност једне идеје, једног метода и пре свега, да се неко наметне као особа која ће водити странку у изборни бој. Тако да унутарстраначка демократија не би спустила критеријуме рада у странци, већ управо супротно, строга селекција би избадила на површину најбоље, управо оне који

најлакше страдају у кабинетским аферама и интересним договорима.

Народна партија у Шпанији (Partido Popular) има 900.000 регистрованих чланова, а Савез за народни покрет у Француској (УМП) преко 300.000. Унутарстраначка демократија је одиграла велику улогу у омасовљавању ових странака. На пример, у Француској Никола Саркози је постао први председник УМП-а који је изабран директним избором од стране свих чланова странке, што је проузроковало дуплирање броја чланова и победу на председничким и парламентарним изборима ове деголистичке странке 2007. године. Самом проглашењу победника у трци за председника странке присуствовало је 40.000 чланова 28. новембра 2004. године.

Поред питања легитимности и транспарентности, непостојање унутарстраначке демократије директно производи негативну селекцију кадрова и осиромашује наш политички опус. Без улажења у детаље, многи страначки активисти су се повукли из политичког живота управо под тврдњом да су странке аутократски вођене. У 2011. постаје очигледно да само унутрашњом демократизацијом странке могу повећати кредибилитет, омасовити своје чланство, мобилизовати најквалитетније људе и вратити поверење грађана у јавни ангажман.

СПОРО: ИЗБОРНО ЗАКОНОДАВСТВО САМО ЈЕ ЗА ТРУНКУ БОЉЕ

Како се кроје резултати

За време Милошевића изборна правила мењала су се према тренутним габаритима власти и опозиције, а после њега се мењају само ако се затражи из Брисела

БАТИЋ БАЧЕВИЋ

Србија има дугу историју и прилично кратку демократску традицију али је својевремено успевала да западном делу хемисфере поклони сасвим уникатни изборни систем који се вероватно већ налази у некој колекцији политичких бизарности. Тако је средином деведесетих уведен двокружни већински систем за покрајинске изборе при чему су у други круг улазила три кандидата. На првим изборима, док је опозиција била безнадежно разједињена, Милошевићева партија је веома лако победила, али су већ 2000. године социјалисти и радикали могли да захвале јединственом изборном решењу што су доживели најтежи изборни пораз јер су се њихови гласови расипали а ДОС још био јединствен. Како то изгледа када се изборни инжењеринг за једнократну употребу окрене против

својих изумитеља, тадашња власт је видела на изборима за Скупштину Београда где је јединствени ДОС добио 105 од 110 места. Вера да се на изборима исплати прилагођавање изборних правила тренутном односу снага на политичкој сцени, рођена је на првим парламентарним изборима у Србији, 1990. године, када су социјалисти са 48 одсто гласова освојили 77,4 одсто мандата, али се у каснијим изборним циклусима показало да се изборна алхемија Милошевићевог штаба више обијала о главу стратезима са Дедиња него што им је доносила корист.

У деценији после 5. октобра, политичка елита у Србији није мењала изборни систем мада су кроз медије вршени тестови расположења засновани на најавама да се ради на припреми нових изборних правила. Најчешће је помињан “немачки модел” који се додуше користи и у другим земљама, по којем би половину посланика грађани

бирали по пропорционалном, а половину по већинском изборном систему. Такав модел се већ примењује на покрајинском нивоу, где је на прошлим изборима 60 посланика изабрано по пропорционалном, а 60 по већинском изборном систему. Војвођански пример можда најбоље показује у којој мери систем може да утиче на изборне резултате, јер је “на пропорционалним” изборима европска коалиција добила 23, а радикали 20 мандата, док је на већинским изборима Тадићева изборна листа добила 41, а радикали свега 5 мандата. Можда зато се свим изборним променама најоштрије противе мање странке, посебно чланице владајуће коалиције, јер страхују да би у судару две велике странке лако могле да остану ван парламента.

Програмски директор ЦеСИД-а Ђорђе Вуковић оцењује да овакав систем једноставно уништава политичку елиту. „Већ десет година се није појавило ниједно ново лице, а неће се ни појавити када се политички лидери не бирају на изборима, вољом грађана, већ у странкама, вољом неких страначких челника или лобија. Наша политика мора да буде персонализована, грађани морају да знају ко их тачно заступа у парламенту, због чега је и ЦеСИД урадио предлог закона који предвиђа персонализовани пропорционални систем. У готово свим разговорима са странцима, посматрачима, долазимо до истог закључка – да нема друштвене реформе док се не реформише изборни систем, који ће јасно дефинисати везу између бирача и посланика”, каже Вуковић. ▀

ИЗБОРНА МАТЕМАТИКА: СКУПШТИНА СРБИЈЕ